

Карпова Ірина Гораціївна, кан-т пед. наук, доцент
Євдокименко Раїса Іванівна, старший викладач
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

СУЧАСНИЙ УНІВЕРСИТЕТ – КЛЮЧОВА ЛАНКА РОЗВИТКУ СОЦІО-КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ГРОМАДИ

Одними із важливих положень Magna Charta Universitarum (1988 р.), яка заклала підвалини розвитку Болонського процесу, є те, що сучасний європейський університет – це не просто соціальне середовище, що створює, вивчає, оцінює та передає культуру за допомогою досліджень і навчання, а й виступає хранителем традицій європейського гуманізму. З огляду на це, сучасна вища освіта в Україні, що трансформується згідно положень Болонської декларації Євросоюзу та ін. документів, має бути одним із визначальних чинників як відтворення інтелектуальних і продуктивних сил суспільства, так і розвитку духовної культури українського народу.

Взагалі, дослідженню впливу середовища на розвиток особистості, соціокультурних, соціалізаційних можливостей середовища в цілому присвячена чимала кількість наукових публікацій (В.Г. Бочарова, Р.Х. Вайнола, О.С. Газман, І.С. Кон, С.В. Савченко, В.Д. Семенов, С.Т. Шацький та ін.). Так, В.Д. Семенов визначає соціальне середовище як об'єктивну реальність зі всією її різноманітністю, багатством змісту та форм, із якою взаємодіє людина; це соціальна інстанція її розвитку, її спосіб життя, міра участі в ньому [8, с. 26].

Більшість сучасних дослідників проблеми соціального середовища розрізняють організоване та стихійне середовище. Організоване середовище – це соціальні інститути, що виконують соціально-виховні функції. В.Г. Бочарова до класифікації організованого середовища відносить такі компоненти: державні заклади освіти, засоби масової інформації, педагогічні об'єднання, громадськість, складові найближчого оточення клієнтів, сім'ю як первинний соціальний осередок суспільства [2]. В основу підходу Н.М. Сребної [9] до визначення соціального середовища закладено визначення виховної діяльності. Вчена визначає соціальні інститути як таке організоване середовище, що надає можливість реалізовувати виховну функцію через: професійну виховну діяльність (у тому числі, в межах вищого навчального закладу); непрофесійну виховну діяльність (громадські, волонтерські організації); культурно-просвітницькі установи в процесі соціально-виховної діяльності (кіно, бібліотеки, клуби, музеї, театри тощо); діяльність, що не має педагогічного спрямування (спілкування, хоббі тощо). Таким чином, ми відзначили, що більшість дослідників даної проблеми трактують соціальне середовище як порівняно стійку сукупність суспільних і особистісних елементів, із якими безпосередньо взаємодіє соціальний суб'єкт і які впливають на його діяльність.

Отже, у сучасних наукових дослідженнях подано різноманітні підходи до визначення соціального середовища як: до складного багаторівневого утворення, що є конкретним проявом суспільних стосунків, що мають місце в суспільстві, у якому живе та розвивається особистість; сукупності соціальних умов життєдіяльності людини (сфер суспільного життя, соціальних інститутів, груп), які впливають на її свідомість та поведінку [4]. О.В. Безпалько зазначає, що саме соціальне середовище, зокрема, його сфери: політична, соціальна, духовна формують певні очікування щодо поведінки особистості. Ці очікування відповідні соціальні інститути перетворюють на цілі, завдання, зміст соціального виховання [1].

Ми прагнули деталізувати підходи до визначення соціального середовища вищого навчального закладу та його складових. Так, наприклад, С.В. Савченко використовує

термін “регіональний освітній простір” [7]. Р.Х. Вайнола визначає освітній простір вищого навчального закладу, як педагогічно організовану, особистісно-орієнтовану форму особистісного розвитку майбутнього педагога [3]. І.Г. Карпова розглядає соціально-педагогічне середовище вищого навчального закладу як сукупність та результат впливу соціально-педагогічних умов, спрямованих на оптимальну соціалізацію студентської молоді [5].

На нашу думку, слушною є позиція, що не варто розглядати освітній простір вищого навчального закладу як однобічний вплив спеціально організованого педагогічного середовища. З огляду на реалії сучасного освітнього життя функціональну природу освітнього простору вищого навчального закладу слід визначати як оптимально побудовану педагогічну взаємодію, в якій особистість студента не лише сприймає вплив суб’єктів освітнього простору, а і набуває якостей суб’єкта, обумовлюючи тим самим стан, стратегію, тактику, перспективи в цілому розвитку освітнього середовища вищого навчального закладу.

Отже, вищий навчальний заклад розглядається науковцями, в першу чергу, як суспільний інститут, що може забезпечити, полегшити, навчити прийняттю відповідних рішень, допомогти молодій людині у розвитку власного творчого потенціалу, у виборі та побудові життєвих стратегій. У навчально-виховній діяльності сучасного вищого навчального закладу можна виділити науковий, освітній, спортивний, трудовий, пізнавальний, художньо-естетичний, культурологічний напрями її функціонування, що забезпечує поєднання багатьох видів та форм діяльності (наукової, навчальної, мистецької, творчої, трудової, спортивної, волонтерської тощо), завдяки чому можна сподіватися на гармонійний, всебічний розвиток студента під час навчання у виші, а також активну участь у справах громади.

Ми цілком поділяємо думку тих науковців [6, с. 91], які вважають, що “ефективність певних інститутів... повинна оцінюватись... по тому, наскільки успішно вони... готують підрастаюче покоління до самостійної творчої діяльності, постановки і вирішення нових задач, яких не було і не могло бути в досвіді минулих поколінь”. Отже, період навчання у ВНЗ, з огляду на сучасні реалії, повинен розглядатися молоді людиною і як період активної діяльності у соціо-культурному регіональному просторі, що їй дозволяє вишу успішно реалізовувати положення документів Болонського процесу.

Значний досвід у цій діяльності накопичений у Чернігівському національному технологічному університеті. ЧНТУ є першим вишем на Чернігівщині, що приєднався до Великої Хартії університетів. Університет постійно розширює міжнародні зв’язки, активно інтегрується у світовий та європейський освітньо-науковий простір, укладає перспективні угоди про науково-технічне, культурне співробітництво з провідними вищими навчальними закладами Європи. ВНЗ є центром науково-дослідної роботи викладачів і студентів (проводяться наукові конференції, семінари і т.п., захищаються дисертації, діють наукові гуртки «Геоінформаційні системи», «Будівельна механіка та розрахунок будівель і споруд – від древніх зодчих до сьогодення», «Гідротехнік», «Баланс», «Політехнік», «Прикладні соціологічні та психологічні дослідження», «Communication across cultures», «Правознавець», «Соціальний правник», «Цивіліст» та багато інших). ЧНТУ є також важливим осередком розвитку творчих, мистецьких здібностей молоді (в університеті працюють літературна студія “Пролісок”, творча студія “Gaudeamus”, кіно клуб “Новий погляд”, газета “СтудДні”, гурт журналістики «Літератори», студія фотографії «Artfoto», студія «Hand Made» та ін.).

Разом із тим університет є ініціатором та організатором багатьох соціальних, волонтерських, соціокультурних, екологічних, мистецьких та ін.. проектів, заходів для членів громади Чернігівщини. Так, скажімо, мистецька галерея імені В. Багіна, що

працює на базі читального залу наукової бібліотеки (корп. №1), вже не один рік організовує цікаві мистецькі виставки, які відвідують і жителі Чернігова (регулярні виставки робіт чернігівських художників “Об’єднання “Деснянська палітра”; персональні виставки Н.Мартиненко, народної майстрині О.Дідович, творчих виробів учасників студії “Gaudeamus” та ін.). Активну роботу в громаді проводять волонтерські та благодійні об’єднання (Студентські соціальні служби, волонтерський центр “Довіра”, юридична клініка “Adiutorium”, ГО “Вогонь відродження” та ін.). Університет неодноразово виступав ініціатором проведення благодійних акцій для учасників АТО та членів їх сімей. ЧНТУ проводить активну профорієнтаційну роботу серед учнівської молоді Чернігова і області. І це далеко не повний перелік заходів та акцій, що проводить університет для громади Чернігівщини.

З огляду на означені теоретичні позиції та практичний досвід вважаємо, що сучасна філософія вищої освіти має виходити з того, що вищий навчальний заклад в умовах сьогодення виконує особливу, ключову функцію в суспільстві. З одного боку, університет сьогодні – це центр розвитку науки, міжнародної діяльності, підготовки майбутніх фахівців, всебічного формування і розвитку особистості студента, з іншого – він має відігравати провідну роль в розвитку соціокультурного простору громади, вирішенні її нагальних проблем.

Список використаних джерел

1. Безпалько О. В. Поняття ”громада” у соціально-педагогічній діяльності / О. В. Безпалько // Наука і сучасність : зб. наук. пр. / НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К. : Логос, 2003. – Том XL. – С. 15–26.
2. Бочарова В. Г. Професійна соціальна робота: особистісно-орієнтований підхід : монографія / Бочарова В. Г. ; М-во освіти і науки Російської Федерації ; Інститут педагогіки соціальної роботи РАО. – М. : Інститут педагогіки соціальної роботи РАО, 1999. – 184 с.
3. Вайнола Р. Х. Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : монографія / Вайнола Р. Х. ; за ред. С. О. Сисоевої ; М-во освіти і науки України ; НПУ імені М. П. Драгоманова. – Запоріжжя : ХНРБЦ, 2008. – 460 с.
4. Карпенко О. Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти / Карпенко О. Г. ; [за ред. С. Я. Харченко] ; М-во освіти і науки України ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К.; Дрогобич : Коло, 2007. – 369 с.
5. Карпова І. Г. Соціально-педагогічні умови розвитку творчої обдарованості студентської молоді у позанавчальній діяльності вищого навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Карпова Ірина Гораціївна. – К., 2010. – 246 с.
6. Папуча М. В. Особистість: розвиток, соціалізація, виховання / М. В. Папуча, Т. Д. Кричківська. – Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ ім. М. Гоголя, 2001.-147 с.
7. Савченко С. В. Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді в позанавчальній діяльності в умовах регіонального освітнього простору: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.05 / Савченко Сергій Вікторович. – Луганськ, 2004. – 455 с.
8. Семенов В. Д. Община и клуб. Воспитательный потенциал и его пределы / Семенов В. Д. – Ижевск : Удмуртский дом, 2000. – 38 с.
9. Сребная Н. М. Организационно-педагогические условия создания личностно-ориентированной системы внеучебной деятельности в ВУЗе: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Наталия Михайловна Сребная. – М., 2000. – 148 с.